

Březen 1945 ve vzpomínkách Veseláků

Měsíc začal krásným, jarním a slunečním počasím. Pokojnou idylu blankytné modři a zpěvu ptactva ruší každodenní protáhlé vyty poplachových sirén ohlašující letecká nebezpečí.

Je čtvrtek 15. března – „6. výročí protektorátu“. Snad 500 spojeneckých letadel proměnilo nebe v notovou osnovu. Lidé pozorují a počítají ty malé, stříbrné mušky co za sebou táhnou bílé nitky a přinášejí někomu naději a zároveň jiným bolest a smrt. Tentokrát letí směr Oranienburg a Kolín. Z neznámého důvodu odhozeno 7 leteckých bomb na katastr Jindřichova Hradce, nevznikly žádné škody.

Pátek 23. března proveden nálet na výtopnu v Českých Budějovicích. Zničeno 23 lokomotiv a 33 železničářů přišlo o život. Současně bombardovány České Velenice. Během 20 minut proměnilo 5 500 bomb v trosky nádraží, železniční dílny a 27 domů bylo úplně srovnáno se zemí. Dalších 51 domů těžce poškozeno, 39 domů nebylo k obývání a 125 lehce poškozeno. Zabito kolem 500 osob (*některé zdroje uvádějí i několikanásobný počet obětí*).

Městem se šíří strach, nezaručené zprávy se zveličují. Místní rozhlas vyzývá zaměstnance pobočné výtopny v Mezimostí, aby ihned nastoupili do služby, bude vypraven zvláštní vlak na pomoc Českým Budějovicům.

Sobota 24. března – v poledne opět poplach. Lidé s kufárky se rozptylují po okolí, aby až se setměním se vrátili do svých domovů.

Opět bombardovány České Budějovice. Bombardování proběhlo ve třech vlnách od 11,38 do 11,55 hodin. 54 letadel B-24 Liberator shodilo na Rožnov, jižní část Budějovic, nádraží a okolí, na Pětidomí a Suché Vrbno více jak 2 500 trhavotříštivých a zápalných bomb. Ve městě přišlo o život 222 lidí, v Suchém Vrbném 91 lidí a přes 600 osob bylo zraněno.

Neděle – poplach již od 9,30 hodin. Venkovští lidé, kteří šli na nedělní bohoslužbu do kostela ve Veselí se rychle vrací domů. Některé rodiny odvázejí své děti na venkov.

„... Spojenecké letectvo se koncentruje na průmyslová střediska. Že někdy zasáhnou i objekty nevojenské, rozumí se v leteckém válčení samo sebou. ... Opakuji, že je nám ze srdce líto civilních obětí u nás doma. My v Londýně jsme na bombardování zvyklí. Než se vojna skončí, zvyknete si na ně i vy, pokud je možno si na bombardování zvyknout. Ale vaše letecké utrpení bude kratší než naše a my zde v Londýně jsme přesvědčeni, že je snášíte a snesete, jak se sluší a patří na frontové bojovníky v této nejdějinnější chvíli Evropy.“

(Jan Masaryk : Volá Londýn 6. srpna 1944)

Je pondělí 26. března. Den se probouzí a slunce pomaloučku zkracuje stíny stromů podél cesty z Drahova do Mezimostí. Cestář Jan Maryška a pomocný cestář Jan Hejda, oba z Drahova, jsou zabráněni do své každodenní práce. Upravují šterkem rýhy od kol žebříňáků a automobilů. Nevnímají ani panorama města Veselí nad Lužnicí pod sebou. Chvátají, aby byli se svojí prací hotoví dříve, než slunce vystoupí na vrchol své nebeské dráhy a začne se plnou silou svých paprsků opírat do jejich zad.

Nenechají se vyrušovat ani kvílením sirény z města v údolí, ani krátkými hvizdy parních píšťal lokomotiv z Mezimostské výtopny. Už si na ty podivné ozvěny okupace a války zvykli a tady, daleko od města, nádraží a výtopny, se jich to přece netýká.

Na nádraží je ale rušno. Přednosta stanice a výpravčí mají obavy. Zvláště po nedávných náletech na České Budějovice a dalších každodenních útocích na železnici.

Ze stanice na velenickou trať vyjíždí posunující vlak. Je třeba vyklidit kolejíště, aby se nádraží nestalo terčem leteckého útoku. Lokomotiva řady 434.220 zapřažená do železničních vagonů vyfukuje oblaka dýmu a pomalu se blíží ke strážnímu domku u tratě.

Ručičky staničních hodin ukazují 10,00 hodin říšského, zimního času.

Železniční trať od Českých Budějovic a pohyb okolí ní sledují očima jestřábů hloubkoví letci. Jsou na lovu.

Řev leteckých motorů přinutil zvednout oči od své práce i oba cestáře.

Letci už z dálky zahlédli svojí kořist – supící lokomotivu a šňůru nákladních vagonů za ní. Šest letadel mění svůj směr. Nalétávají obloukem, aby do zaměřovačů svých palubních zbraní co nejlépe zarámovali siluetu parní lokomotivy.

Vidí je i strojvedoucí Karel Lacina. Přestavil brzdič přímočinné brzdy do brzdící polohy. Zavírá regulátor parního stroje a na nic už nečeká. Spolu s topičem Oldřichem Khodlem vyskakují z ještě se pohybuujícího vlaku a kryjí se ve stoce u kamenného náspu železniční tratě. To jim zachránilo život.

I cestáři pochopili, že jim hrozí nebezpečí. Odhodili svoje náradí a snaží se ukrýt. Jan Maryška zalehl do příkopu u silnice. Jan Hejda hledá svou spásu za kompostem na poli.

Střely z palubních kulometů a kanónů prvních tří letadel provrtávají kotel lokomotivy, telegrafní sloupy, 13 vagonů a zapalují poštovní vůz.

O úspěšném útoku svědčí oblaka páry unikající z rozstříleného kotle lokomotivy a kouř z hořícího vagónu.

Letadla mizí v dálí. Zůstalo pouze dílo zkázy a jako vizitka, mnoho vystřílených nábojnic na polích v okolí železniční tratě.

Jen tři lidé vstávají ze země. Rukama otírají prach ze svých pracovních oděvů a nejistě se rozhlížejí kolem sebe.

Jan Hejda nevstává. Jeho nehybné, zkrvavené tělo leží dál. Jedna ze zbloudilých, velkorážných střel ukončila jeho život.

Jedno drama skončilo a za několik minut začne jinde další. Dnešní lov ještě neskončil.

V jednom jediném dni se v troskách ocitlo 15 tábořských lokomotiv. Největší počet zásahů 154, byl zjištěn na přípřežním stroji v Chýnově. Některé lokomotivy byly rychle opraveny, ale „kotláři“ je znovu poničili.

Poplach byl toho dne ve Veselí vyhlášen ještě čtyřikrát a lidé chvatně opouštěli město.

Je poslední den měsíce 31. března – sobota. Městský rozhlas přeje všem obyvatelům města : „příjemné a klidné svátky velikonoční“.

Text sestavil z vyprávění pamětníků, ze zápisu v městské kronice a archivních materiálů : Radoslav Virt

Jan Hejda *1879

SMUTNÉ SVÁTKY VELIKONOČNÍ

Bylo jaro. Příroda se pomalu probouzela ze zimního spánku. Na kalendáři datum: „1. duben 1945 – neděle velikonoční“.

Ručičky hodin se loudavě blíží ke dvanácté. Hospodyně se chystají prostírat ke svátečnímu obědu.

Výpravčí v železniční stanici „Neuhaus (Böhmen)– Jindřichův Hradec“ vypravil osobní vlak číslo 1705 směr „Ober Zerekwe – Horní Cerekev“.

Parní lokomotiva řady 265.003 s dřevěnými osobními vagony odsupěla z nádraží. Ve vlaku je plno. Jeden celý vagon obsazen mládeží z „Hitlerjugent“ a vojáky „Wehrmachtu“. Jsou hluční a chovají se panovačně. Stále ještě věří ve vítězství.

Teprve pár minut po návratu do dopravní kanceláře je výpravčí telefonicky zpraven o vyhlášení leteckého poplachu. Vlakovou četou osobního vlaku už nemá možnost o hrozícím nebezpečí informovat.

Strojvedoucí Vojtěch Vondruška sleduje trať před lokomotivou. Vlak již minul oddíly Skrychov a Kanclov na kolejové splítce odkud vyústí ují úzkokolejky do Obrataně a do Nové Bystřice. Povytáhl regulátor parního stroje, aby zvýšil rychlost vlaku. Stoupání tratě je zde 11 promile.

Topič Josef Němec fedruje lopatou uhlí z tendru lokomotivy do pece pod parním kotlem. Uhlí je mizerné. Zavírá dvířka topeniště, otírá si potem orosené čelo a spouští napáječ vody do kotle lokomotivy.

Osobní vlak vjel do železniční zastávky „Riedweis - Rodvínov“. Cestující vystupují, pár jich nastoupí a vše se zase opakuje.

Strojvedoucí rozjíždí vlakovou soupravu, sleduje trať a oblohu. Již od března jsou pravidelně vyhlásovány letecké poplachy. Ujeli sotva pár stovek metrů. Vlak se blíží k vysokému náspu u mostu za Rodvínovem. Je krásný slunečný den.

Začínající drama zpozoroval jako první topič, když přihraboval uhlí v tendru lokomotivy a křičí na strojvedoucího: „kotláři!“.

Ohlušující rachot, střelba, kvílení smýkajících se kol vagonů po kolejnicích se mísí s krátkými výstražnými hvizdy parní píšťaly na lokomotivě. Zavazadla padají na hlavy cestujících. Všechny zachvátila panika.

Hloubkaři! Dvoutrupý, dvoumotorový Lockheed P-38 Lighting nalétává bez výstrahy na vlakovou soupravu. Střely ze čtyř kulometů ráže 12,7 mm a jednoho kanónu ráže 20 mm provrtávají kotel lokomotivy, stěny vagonů i kolejnice. Za ním nalétávají další.

Vteřiny se prodlužují v nekonečno. Lidé vyskakují z vlaku. Rychle pryč! Utíkají k nedalekému lesíku. Němečtí vojáci a Hitlerjugent se kryjí ve vodní propusti potoka pod náspem železniční tratě. Snad se i pokoušeli střilet na útočící letadla z ručních zbraní.

Na stojící vlak Američané nalétávají ještě dvakrát a z obou stran ostřelují kotel lokomotivy, aby jako smečka šelem dorazili svou raněnou kořist. Vystřílené nábojnice padají na střechy chalup a svojí vahou proráží hliněné tašky.

Dnes, už není nikdo schopen s určitostí říci, jak to vlastně všechno dlouho trvalo. Všichni pamětníci se ale shodují na tom, že jeden z pilotů byl určitě černoch.

Hluk leteckých motorů zaniká v dáli. Letci svůj úkol splnili. Z rozervaného kotle lokomotivy se valí s výhruzným sykotem přehřátá pára a svým závojem zakrývá hrůzný obraz.

Z průstřelů skříňového kotle se vyvalila vařící voda s párou pod tlakem 13 atmosfér. Vyrasila dvířka topeniště a spolu se žhavým popelem zaplnila budku ještě dříve, než strojní četa stačila opustit lokomotivu.

Cestující z tohoto vlaku a přihlížející obyvatelé Rodvínova nikdy nezapomenou na zsinalé, šedivým popelem pokryté tváře, opařená, popálená a krvácející těla strojvedoucího a topiče.

Oba ranění odvážejí vesničané na trakaři do hostince „U Steinhauserů“ (*dům č.p. 23 – Petříků*), kde jim poskytují první pomoc. Odtud je vezou do nemocnice v Jindřichově Hradci.

Josef Němec se z bezvědomí už neprobral a téhož dne zemřel. O život Vojtěcha Vondrušky bojovali doktoři až do 6. dubna. Přesto, že mu amputovali nohu zraněnou jednou z velkorážných střel vystřelených na lokomotivu, aby jej zachránili před otravou krve, umírá.

Oba pocházeli z Veselí nad Lužnicí a byli zaměstnanci pobočné výtopny v Mezimostí.

Text sestaven podle vyprávění pamětníků.

V letech 1944 a 1945 kromě Britské RAF (*Royal Air Force – Královské letecké síly*) operovaly nad Protektorátem Čechy a Morava USAAF (*United States Army Air Force – Americké strategické letectvo v Evropě, velitelem generál Carl A. Spaatz se sídlem v Remeši*).

První útoky byly vedeny silami 8. a 15. letecké armády z letišť v jižní Itálii. Jednotky 9. letecké armády operovaly ze základny ve Frankfurtu nad Mohanem.

Radoslav Virt

text k obrázkům

Obr. 1 : Vojtěch Vondruška *19.5. 1897

Obr. 2 : Josef Němec *14.2. 1895

Obr. 3 : Lockheed P-38 Lighting na obrázku a další dva typy stíhacích bombardérů : North American P-51/A-36 Mustang a Republic P-74 Thunderbolt paralyzovaly jako „kotláři“ a „hloubkaři“ silniční a železniční dopravu v protektorátu.

Obr.1

obr.2

Obr.3